

Про низькі податки, верховенство права та економічний розвиток

Минулого тижня Економічні бесіди (Economic Talks) Європейського економічного сенату були присвячені оподаткуванню та економічному розвитку в контексті сучасних викликів. Теми, які хвилюють європейські уряди та платників податків Європи – це здатність конкурувати у сучасному світі, податкова прозорість та справедливість у безготівковій економіці. Укладання Китаєм і країнами азійсько-тихоокеанського регіону найбільшої в світі угоди про вільну торгівлю додало аргументів для реалізації урядами ЄС рішучих кроків, у тому числі в сфері податкового законодавства. Вже зараз можна припустити, що угода суттєво вплинула на конкурентоздатність європейських компаній у азійському та світовому ринках. Через застосування спеціальних митних умов, зниження митних зборів і введення загальних торгових правил ця угода може вважатися своєрідним «азійським» аналогом ЄС, і, разом з спеціальним регулюванням, стає бар'єром для європейських компаній, наприклад, для німецьких підприємств автомобільної промисловості, що є платниками податків Німеччини, а отже, очікується зменшення податкових надходжень в країнах ЄС.

В ході боротьби з пандемією Рада міністрів ЄС вирішила ввести борг для ЄС, та щоб повернути цей борг з 2028 року, було вирішено одночасно ввести податки ЄС, включаючи податок на вуглекислий газ, цифровий податок та податок на пластик. Крім того, так звана "недобросовісна" податкова конкуренція, яка також включає легальне структурування податків, на думку Комісії ЄС, повинна бути додатково обмежена.

Короткий огляд вибуху поточної національної заборгованості швидко стає зрозумілим, та вказує, що, окрім нових податків, згаданих вище, неминуче очікування подальшого збільшення податків на прибуток, багатство, спадщину та корпоративні податки. Такі дискусії в ЄС ведуться із часів більшої інтеграції, та спрямовані, зокрема, на гармонізацію податкового законодавства, проти якого активно виступають асоціації платників податків - як місцеві так і Асоціація платників податків Європи, справедливо наголошуючи на те, що за бажанням регулювати оподаткування забуто головну функцію регулювання - встановлення правильних рамкових умов для зростання.

«Як показує сьогодні Північна Корея або навіть східна частина Німеччини, трохи більше одного покоління тому, світ, де майже всі важливі рішення приймає могутній уряд, є сумним, бідним і вкрай небажаним місцем. Берлінська стіна була побудована не для того, щоб люди не рухались із Західного до Східного Берліна» - ця цитата професора Річарда Веддера, відомого американського податкового експерта із Університету Огайо, може вважатися епіграфом до аналітичного аналізу «Як збільшення та зменшення податків впливають на зростання та податкові надходження?», який він та його команда зробили на замовлення Європейського Економічного Сенату та представили 17 грудня 2020 у вже звичному онлайн форматі.

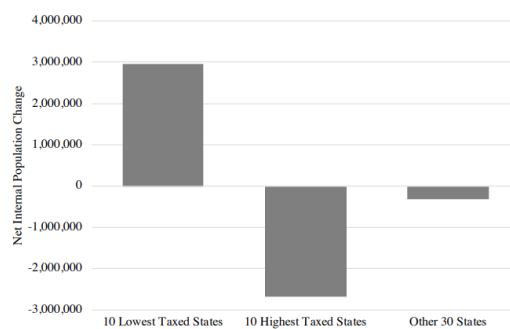
Дослідження показує, що, як правило, більшість країн мають занадто великий уряд, щоб максимізувати добробут та процвітання своїх громадян, і що ця проблема особливо гостра у сучасній Західній Європі. Європа страждає від хвороби надмірного державного управління, яка в перспективі є більш небезпечною для добробуту європейців, ніж COVID-19. На переконання Професора Веддера, держави повинні шукати оптимальний розмір уряду, який охороняє правопорядок і захищає своїх громадян, але не пригнічує їх непотрібним тягарем і руйнуванням їх особистої свободи.

Для функціонування урядам потрібні ресурси, і в сучасній історії існує три методи їх отримання. Вони можуть просто **надрукувати гроші**, що спричиняє гіперінфляцію та політичні заворушення, що прекрасно демонструє міжвоєнна Веймарська Німеччина. Вони можуть **позичити гроші**, що є нічим іншим, як прихованою формою оподаткування, намагаючись перекласти тягар фінансування уряду на наших дітей та онуків. Але в основному вони фінансують це шляхом **оподаткування**. За

висновком Професора, одне є справедливим у більшості сучасного світу: *високі податки знизили темпи економічного зростання та більш фундаментально знизили якість життя громадян.*

До прикладу, в США, як і в Німеччині, діє федеральна система управління, і всі 50 штатів мають різні уряди з різним рівнем оподаткування. Якщо узяти 10 штатів з найнижчим рівнем оподаткування за останнє десятиліття та порівняли їх із 10 штатами з найвищим податковим тягарем - як показує перший слайд, - близько трьох мільйонів американців переїхали до штатів з низьким рівнем оподаткування протягом цього десятиліття, майже всі з 10 штатів з найбільшим податковим навантаженням. Близько тисячі людей щодня переходили із відносно високих до відносно низьких податкових станів.

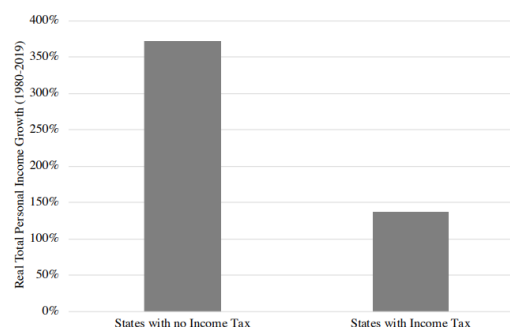
Net Domestic Migration Rate within the United States for 10 Lowest Tax States and 10 Highest Tax States, 2010-2019

Професор зазначив, що за останній місяць кілька найважливіших американських компаній та підприємців оголосили, що переїжджають. Наприклад, Ілон Маск з Тесли переїжджає із штату Каліфорнія до штату Техас, де немає податку на прибуток, крім податку, встановленого національним урядом.

Другий слайд показує, що за чотири десятиліття наприкінці 20 - початку 21 століття доходи фізичних осіб зросли вдвічі більше в дев'яти американських штатах без податку на прибуток порівняно з 41 іншими штатами.

Growth in Real Total Personal Income for States with No Income Tax and States with an Income Tax, 1980-2019

Чому це? Професор пояснює, що коли податки зростають, ресурси беруться з високоефективного приватного сектору, де стимули та конкуренція заохочують ефективність та виробництво високоякісної продукції для споживачів. Потім вони передаються урядовій монополії, у якій відсутня конкуренція, з невеликим стимулом зменшити витрати або поліпшити якість продукції, тому економіка та люди страждають.

Це підводить нас до економічної історії останніх 50-ти років. Далі на слайді представлено чотири найбільші західноєвропейські економіки та дві менші - Нідерланди та Швейцарію. Зверніть увагу на надзвичайно високі темпи економічного зростання в першому поколінні після Другої світової війни, причому щорічний приріст у Німеччині та інших країнах становить понад 5 відсотків. Зверніть увагу на різко нижчий ріст у другому повоєнному поколінні з 1973 по 1998 рік та продовження уповільнення зростання в перші два десятиліття цього століття. З часом економічне зростання падає, в Італії майже до нуля.

Annual Average GDP Growth in Six European Countries, 1913-2019

Country	1913-1950	1950-73	1973-98	1998-2019
France	1.15%	5.05%	2.10%	1.49%
Germany	0.30	5.68	1.76	1.26
Italy	1.49	5.64	2.28	0.43
The Netherlands	2.43	4.74	2.39	1.72
Switzerland	2.60	4.51	1.05	1.88
United Kingdom	1.19	2.93	2.00	1.91

Source: OECD, World Bank

А тепер подивіться на наступний слайд, - податки як відсоток від загального обсягу виробництва для цих шести країн та кількох інших. За одним винятком, у кожному випадку податки зростали з 1960-х до останніх років, значно у більшості європейських країн, дуже скромно в Сполучених Штатах, але насправді падали з і без того низької кількості в Ірландії. Економічне зростання сповільнюється одночасно із зростанням податків, за одним помітним винятком, Ірландії. Ірландці мають знаменитий 12,5-відсотковий податок на прибуток підприємств і податки, як правило, значно нижчі, ніж у континентальних державах, таких як Німеччина, Франція чи Італія. А темпи економічного зростання Ірландії були надзвичайними - понад 5 відсотків на рік з 1998 року по теперішній час, що в три-чотири рази перевищувало темпи зростання в інших європейських країнах. 50 років тому Ірландія була набагато біднішою, ніж Швеція з високим податком, а зараз - набагато багатшою.

Taxes as a Percentage of GDP, 10 OECD Nations, 1965-2019

Country	1965	1980	2000	2018	Change, 1965-2018
France	33.73%	39.53%	43.43%	46.10%	+ 12.37%
Germany	31.67	36.45	36.24	38.19	+ 6.52
Ireland	24.51	30.08	30.77	22.32	- 2.19
Italy	24.66	28.72	40.60	42.05	+17.39
Netherlands	30.48	39.75	36.91	38.75	+ 8.27
Spain	14.29	22.00	33.23	34.00	+19.71
Sweden	31.34	43.70	48.92	43.93	+12.59
Switzerland	16.51	23.26	27.61	27.94	+11.33
United Kingdom	30.10	33.38	32.92	33.54	+ 3.44
United States	23.56	25.57	26.03	24.53	+ 0.97

Source: OECD

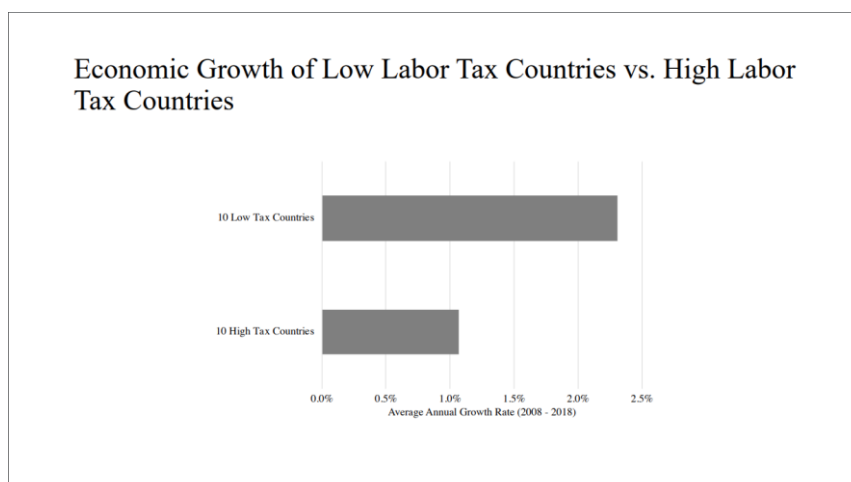
Дивлячись на останні два слайди, ми бачимо, що економічне зростання особливо різко падає в Італії із майже подвоєнням податкового тягара. Цікаво, що Великобританія, з найнижчими темпами зростання в період 1950-73 рр., мала найвищий показник серед країн останнього покоління, але також вона мала досить невелике збільшення податкового навантаження, тому сьогодні вона набагато нижча, ніж у більшості континентальних за винятком Швейцарії.

ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) підрахувала податкове навантаження на одиноких працівників без дітей і порівняла це по країнах. І далі професор наводить вплив різних податкових навантажень на одного працівника без дітей, які заробляють середню заробітну плату. Щоб проаналізувати це, експерти розділили 10 країн з найбільшим податковим навантаженням з країн ОЕСР на одну групу, та 10 країн з найнижчим податковим навантаженням в країнах ОЕСР на іншу групу. Як ви можете бачити на наступному слайді, усі члени, які несуть найбільший податковий тягар, є членами ЄС, а ставки податку становлять від 42,6 до 52,2 відсотка. Країни, що несуть найменший тягар, - це країни, що не є європейськими, або країни, що не є членами ЄС, такі як Швейцарія та Великобританія, і ставка податку для цих країн нижче 30%.

Tax Burden of Single Worker Without Children Earning an Average Wage, 2019

10 Highest Tax Burden Countries	Taxes as a % of Wage Income	10 Lowest Tax Burden Countries	Taxes as a % of Wage Income
Belgium	52.2%	United Kingdom	30.9%
Germany	49.4%	Canada	30.5%
Italy	48.0%	United States	29.8%
Austria	47.9%	Australia	27.9%
France	46.7%	South Korea	23.3%
Hungary	44.6%	Israel	22.7%
Czech Republic	43.9%	Switzerland	22.3%
Slovenia	43.6%	Mexico	20.1%
Sweden	42.7%	New Zealand	18.8%
Latvia	42.6%	Chile	7.0%

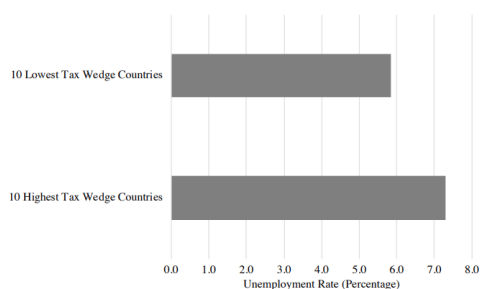
Переходячи до наступного слайда, ми можемо побачити вплив цих показників за останнє десятиліття. Країни з низьким податком за цей період в середньому подвоїли економічне зростання країн із високим податком із середнім темпом економічного зростання 2,4% проти 1,1% відповідно. Щоб поставити їх на перспективу, економіка з базовим ВВП 0 в 0 році, що росте на 1% щорічно, матиме ВВП 110,46 через десять років, тоді як країна, що починає з такою ж базою, але зростає на 2% щороку, матиме ВВП десять років потому - 121,89. Через складність різниця в економічному зростанні більш ніж подвоєна в країнах з низьким податком і майже напевно буде продовжувати відокремлюватись за економічною величиною, якщо ці тенденції зберуться.

Якщо взяти двох найвідоміших економістів 18-го та 19-го століть, англомовного Адама Сміта та німецькомовного Карла Маркса, і запитати їх, що є ключовим фактором виробництва при визначенні того, що Сміт називав "багатством націй", обидва відповіли би "праця". Там, де податки високі, набагато менше зайнятих робітників у виробництві товарів та послуг.

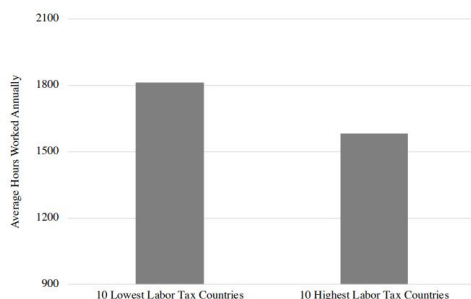
Наступний слайд розглядає країни ОЕСР, порівнюючи 10 країн з найнижчим податком та 10 країн з найвищим податком щодо середнього рівня безробіття за 20 років з 2000 по 2019 рік. Рівень безробіття був помітно вищим за високого податку. Але ще більш важливим, на думку Професора Веддера, є той факт, що високі податки призвели до значно меншої кількості відпрацьованих годин на рік.

Average Unemployment Rate of Low Tax Wedge OECD Countries vs. High Tax Wedge OECD Countries, 2000-2019

Як показує наступний слайд, у 10 країнах з найнижчими податками на робітників середня кількість відпрацьованих годин перевищувала 1800 на рік, що на 10 відсотків перевищувало кількість годин, відпрацьованих у країнах із високим податком. Примітно, що відпрацьовані години в Німеччині були значно нижчими за середні показники в інших країнах.

Average Hours Worked Annually in High Labor Tax OECD Countries vs. Low Labor Tax OECD Countries, 2000-2019

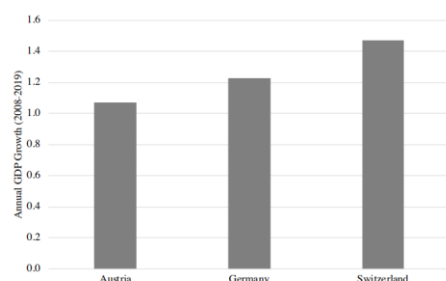

Лауреат Нобелівської премії з економіки Едвард Прескотт заявив, що щойно обговорене зростання податків призвело до різкого скорочення кількості відпрацьованих годин в Європі порівняно з іншими місцями, включаючи США, і це сприяло економічному застою, наголосує професор Веддер. Якщо люди не працюють, товари не виробляються. 10 країн ОЕСР з найнижчими податками на працю мали середньорічний темп приросту ВВП за перші два десятиліття XXI століття 2,57 відсотка, що значно перевищувало 1,44 відсотка, що спостерігається у 10 країнах з найбільшим оподаткуванням, усіх європейських країнах, включаючи Німеччину.

Говорячи про Німеччину, у дослідженні Професор Веддер та його команда узялися порівняти три основні німецькомовні нації, які прилягають одна до одної - Німеччину, Австрію та Швейцарію, що виявилось дуже цікавим. Хоча всі вони є відносно процвітаючими країнами, Швейцарія за будь-якими показниками процвітає набагато більше. У світі без бар'єрів для руху ресурсів, як правило, з часом бідніші країни виграють на багатших економічно, оскільки робоча сила переходить у заможніші країни з більш високою зарплатою, тоді як капітал переходить із заможних країн у бідніші, щоб скористатися перевагами дешевшої робочої сили. Зараз це відбувається у Східній Європі, наприклад у Польщі.

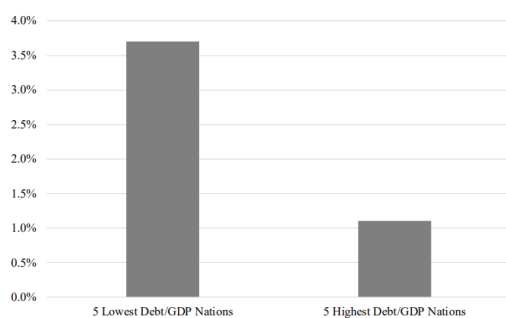
Але цього НЕ сталося щодо цих трьох німецькомовних націй, як показує наступний слайд. За десятиріччя з 2008 по 2018 рік різниця в обсязі виробництва між швейцарцями, німцями та австрійцями фактично зроста. Швейцарія має надзвичайно низьку ставку податку на прибуток підприємств, але особливо примітно, що податки на працю в Німеччині та Австрії значно вищі, ніж у Швейцарії, тому швейцарська економічна перевага зростає, а не зменшується.

Average Annual GDP Growth, 2008-2019

Якщо сказати про запозичення як засіб фінансування уряду, - тут професор Веддер зауважив, що випуск боргу є явно прихованою формою оподаткування. Але чи це має такі самі негативні наслідки для економічного зростання, як податки? Відповідь, як не дивно, - "так". Якщо розглянути співвідношення державного боргу до ВВП для 30 країн ОЕСР за перші 20 років цього століття, то п'ять країн ОЕСР з найнижчим боргом, до яких входили чотири дуже маленькі європейські країни, Латвія, Литва, Естонія та Люксембург, мали середньорічний темп приросту ВВП 3,7 на рік порівняно з менше одного відсотка для країн з найвищим боргом, включаючи такі країни, як Греція, Італія та Японія.

Average Annual Economic Growth of 5 Lowest Debt/GDP Nations vs. 5 Highest Debt/GDP Nations, 2000-2019

Що ж нас чекає і яким буде постпандемічне майбутнє? Професор Веддер зауважив, що попри спокусу запровадити нові податки на цифрові послуги, наприклад, або, можливо, на фінансові операції, на його думку, цього слід уникати. Також поганими він вважає пропозиції накласти жорсткі нові норми та штрафи на компанії з високими технологіями. «З різних підстав це погані ідеї. Також Європейському Союзу або його Європейському центральному банку спокусливо випускати єврооблігації, збільшуючи борг. Все це негативно позначиться на Німеччині, зокрема, якщо історія та економічна теорія є будь-яким орієнтиром», - підкреслює він.

Спонукає замислитися не лише саме дослідження, жорсткі цифри якого без прикрас та вщент розчавляють майже усі нові ініціативи із підвищення оподаткування та гармонізації, а й питання про витоки нової європейської податкової політики, що протирічить самій меті створення Європейського Союзу: «Мене завжди вражало, як група, яка була створена як антитарифний митний союз, подібний до великого німецького Золлверейна, Європейського Союзу, стала прихильником високих податків у світі та супротивником дуже бажаної податкової конкуренції. Первісне Європейське економічне співтовариство було антиподатковим; нинішній ЄС здається мені небезпечним монополістичним податковим картелем. Тому німецький та європейський рух платників податків, який виступає за зниження рівня оподаткування та інші тягарі для громадян, слід похвалити за зусилля, спрямовані на покращення якості життя людей» - такими словами завершує свій виступ глибокий знавець податків, у минулому радник Президентів США та Росії, радник Європейського Економічного Сенату, професор Річард Веддер.

Професор Веддер відвідував Україну у 2001 та 2003 роках, спостерігає за змінами в Україні та, на запрошення Віце-президента Асоціації платників податків Європи, Президента Асоціації платників податків України Грігола Катамадзе, погодився відвідати Україну по завершенні карантинних обмежень. Його побажання для нас лишаються актуальні: «Ви бідні і потребуєте зростання доходів набагато більше, ніж будь що інше. Вам необхідно стимулювати формування та розширення приватного підприємництва. Є й інші фактори, які є важливими: ви повинні мати верховенство права, де права власності повністю захищені, а суди не підконтрольні політикам. Потрібно мати надійне та стабільне середовище. Вам потрібно мати уряд, який у своїй державній політиці не надає перевагу одним виробникам порівняно із іншими. Вам потрібно сприяти вільній торгівлі товарами, послугами та ідеями. Вам потрібно демонтувати або приватизувати неефективне державне підприємництво. Вам потрібно дозволити ресурсам переміщуватися в країну і за її межі. Словом, потрібно зробити багато речей. Але є одна річ, яка вам не потрібна, - це велика соціальна держава, яку ви не можете собі дозволити. Просуваючи приватне підприємництво завдяки невеликому уряду, США перевершили Великобританію та інші європейські економічні сили. Ваша сьогоднішня економіка більше нагадує американську економіку 19 століття, ніж Францію або Німеччину 21-го. Вчіться у Сінгапур чи Кореї прийняти політику, яка сприяє наполегливій праці, заощадженню, формуванню капіталу та руху ресурсів. Тримайте уряд малим. Один із способів зробити це – знизити податки, позбавляючи прихильників великого уряду коштів, необхідних для фінансування.»

Лора Апасова,

Керуюча власниця компанії «Інвестиційні стратегії»
Сенатор Європейського Економічного Сенату,
Голова Української секції Сенату,
Радник Президента АППУ.